INSTITUT PRO POLITIKU A SPOLEČNOST

POLICY PAPER

Listopad 2025

Generace po revoluci: Jak generace, která nezažila komunismus ani listopad 1989, vnímá svobodu, demokracii a veřejný život?

Irena Krcháková

Shrnutí

Znovu si připomínáme výročí 17. listopadu, letos už po šestatřicáté. Sametová revoluce znamenala návrat demokracie, svobody a otevřené společnosti. Generace, která se narodila po roce 1989, dnes tvoří významnou část populace i voličského sboru. Nezná život v nesvobodě, ale vyrůstá v době nejistoty – geopolitické, ekonomické nebo enviromentální. Jak mladí lidé vnímají hodnoty jako jsou svoboda, demokracie nebo občanská odpovědnost a jaké výzvy z toho plynou pro stát, vzdělávací systém a společnost jako celek?

Hlavní body

- Polistopadová generace chápe demokracii jako samozřejmost. To neznamená, že si jí neváží, jen ji rozumí jinak. Aby zůstala živá, musí být každodenně prožívaná.
- Apatie mladé generace není výrazem odmítnutí hodnot, ale reakcí na nefunkční instituce a nesrozumitelný politický jazyk.
- Budoucnost demokratického systému závisí na tom, zda se mladí lidé naučí pracovat s informacemi, kriticky přemýšlet a budou spolurozhodovat o věcech veřejných. Svobodu je třeba chápat nikoliv jako pojem z učebnice, ale jako praxi.

Demokracie dnes již není snem, ale realitou. Generace, která vyrostla ve svobodě, ji bere jako samozřejmost – a právě proto ji musí znovu objevit. Z posledních výzkumů vyplývá, že mladí lidé sice považují svobodu projevu a možnost volby za samozřejmost, ale důvěra v demokratické instituce u nich klesá (STEM, dikyzemuzem.cz, 2025). Většina z nich se politicky neidentifikuje a má pocit, že jejich hlas není slyšet. Zároveň vyhledávají jiné formy angažovanosti, a to prostřednictvím komunitních projektů nebo online kampaní.

Tento paradox mezi hodnotou svobody a skepsí k institucím ukazuje, že demokracie je pro mladé spíše kulturní než politickou zkušeností. Apatie, deziluze z politiků a informační zahlcení vytvářejí prostor pro jedince či subjekty, které mohou oslabovat demokratické základy společnosti.

Svoboda není památka, ale dovednost. Demokracii nelze jen každoročně připomínat 17. listopadu. Je třeba ji znovu objevovat v každé generaci. Ta porevoluční má příležitost tuto dovednost uchovat v paměti a proměnit ji ve vlastní zkušenost.

Výročí 17. listopadu 1989

V ten den, týden a měsíc se v ulicích Prahy a postupně taky celé tehdejší Československé socialistické republice odehrály události, které vedly k převratným změnám ve společenském uspořádání. Sametová revoluce znamenala konec monopolu jedné politické strany, přinesla svobodné volby a otevřenou společnost. Pro mnoho lidí se 17. listopad stal symbolem naděje na lepší budoucnost. Pro mladou generaci však již nepředstavuje boj za svobodu, ale výchozí stav její existence.

Dnes je generace narozená po roce 1989 významnou součástí společnosti, pracovního trhu a také voličského tělesa. Specifická je v tom, že si nepamatuje život v totalitě, pro ni je svoboda a demokracie samozřejmost. Přesto právě tato generace stojí před unikátním úkolem: uvědomit si, co svoboda znamená v době digitalizace, globalizace, klimatických otázek, inflace, pandemie, krize bydlení, geopolitické nestability…a mohli bychom pokračovat. Z výzkumu agentury STEM pro Díky, že můžem vyplývá, že polovina mladých Čechů a Češek má pocit, že se situace v České republice všeobecně nevyvíjí správným směrem. Mladí lidé jsou rozdělení ve výhledu na vlastní budoucnost: necelé dvě pětiny jsou optimisty oproti pětině těch, kteří jsou pesimisty. Hodně mladých lidí vnímá budoucnost jako nejistou: konkrétně 45 % mladých ve věku 17 až 29 let (STEM, dikyzemuzem.cz, 2025).

Generační proměna hodnot

Mladí Češi vyrůstali v prostředí otevřené společnosti a rostoucího blahobytu, zároveň si už ale stihli prožít relativně nestabilní období kvůli pandemii covidu-19, ekonomické krizi, válce v Evropě atd. To všechno nutně muselo přispět k formulaci specifického souboru hodnot, odlišných od hodnot zástupců generací, kteří doslova zvonili klíči na náměstích.

Podle výzkumu pro server Generace F je patrné, že polistopadová generace je vůči demokracii optimističtější, i když její pohled bývá opatrný: 15 % mladých je přesvědčeno, že demokracie dnes nefunguje, zatímco 43 % si myslí pravý opak a dalších 42 % si tím není jistých (Generace F, 2025).

Věk výrazně ovlivňuje také pohled na současný režim a na první pohled je vidět výrazný generační posun. Lidé do 30 let častěji (65 %) hodnotí dnešní režim jako lepší než ten předlistopadový. Naopak mezi lidmi staršími 60 let je podíl pozitivních hodnocení výrazně nižší (39 %), přičemž 43 % z nich považuje minulý režim za lepší. „Mladí lidé často oceňují demokratické hodnoty, svobodu slova a možnost účastnit se politického života, což jsou aspekty, které minulý režim postrádal," vysvětlila Bára Stárek, výkonná ředitelka spolku Díky, že můžem. Analytička Jitka Uhrová k tomu dodala, že „mladí lidé jsou obecně i v jiných postojích naladěni více optimisticky. Vidí otevřené možnosti, které

jim současná doba dává a které před sebou mají. Ten minulý režim reflektují spíše přes zkušenosti svých rodičů či prarodičů.“ (iRozhlas.cz, 2024).

Mladí a starší se rozcházejí nejen v celkovém vnímání demokracie, ale i v hodnocení jednotlivých aspektů života ve společnosti – především v oblasti morálky, společenského řádu, finančních rozdílů či vnímání slušnosti a bezpečí. Zatímco mladí častěji oceňují možnost svobodného rozhodování a členství Česka v Evropské unii, starší generace akcentuje stabilitu a pořádek. Výzkum zároveň potvrzuje, že drtivá většina mladých lidí je přesvědčena, že v Česku mají občané zaručeny základní svobody (STEM, 35 let demokracie, 2024). Tento pocit jistoty vyplývá ze zkušenosti vyrůstání v demokratickém systému – pro mladou generaci je svoboda přirozeným rámcem života, nikoliv znovuobjeveným privilegiem.

Vztah ke státu, politice a občanské angažovanosti

Polistopadová generace hodnotově stojí na straně svobody a otevřenosti. Demokracii chápe méně jako institucionální systém a více jako osobní zodpovědnost či životní postoj. Přesto se právě u této skupiny projevuje rostoucí odstup od formálních politických struktur, jako jsou volby, politické strany či vládní instituce. Z dat CVVM vyplývá, že pouze 34 % lidí mezi 20. a 29. rokem se o politiku zajímá, zatímco u populace nad 55 let je to téměř dvojnásobek (CVVM, 2025). Ještě výraznější rozdíl je patrný v míře důvěry k institucím: mladí častěji deklarují nedůvěru k vládě, parlamentu nebo politickým stranám, zároveň ale mají větší důvěru k neziskovým organizacím, expertům a místním iniciativám.

V minulých letech se ve společnosti mluvilo o nízké volební účasti mladých lidí. Tento fenomén však vyvrací například šetření PAQ Research. V roce 2021 zájem o politické dění mezi mladými výrazně narostl a svůj lístek přišlo odevzdat 63 % voličů do 34 let. To je, s rozdílem několika procentních bodů, stejné číslo jako u dalších věkových kategorií. Pro zajímavost – v případě voleb v roce 2017 šla volit zhruba polovina mladých lidí (PAQ Research, 2021). Podobný výzkum, který by se zabýval letošními sněmovními volbami, zatím není k dispozici. Vzhledem k novému složení dolní komory, aktivitě politiků na sociálních sítích a obecně masivní komunikaci politických otázek však lze očekávat minimálně podobné zapojení mladých lidí.

Polistopadová generace je charakteristická tím, že hledá jiné, alternativní formy zapojení. Je proto aktivní v různých studentských iniciativách, ekologických hnutích nebo komunitních projektech, které mají konkrétní cíl a měřitelný výsledek. Typickým příkladem jsou Fridays for Future, studentské volby či školní parlamenty nebo dobrovolnické aktivity. Angažovanost je pro mladé něco, co se děje tady a teď a má okamžitý výsledek, nikoliv dlouhodobé členství v nějaké struktuře. Tento trend není známkou úpadku zájmu o veřejné dění, ale proměnou jeho forem. Aby se tato energie přetavila v dlouhodobou občanskou odpovědnost, je potřeba otevřenější komunikace politiků, moderní vzdělávací nástroje a mechanismy, které mladým umožní vnímat, že jejich hlas má skutečnou váhu.

Rizika: apatie a relativizace hodnot

Vztah mladé generace k demokracii se vyznačuje určitou dvojznačností. Na jedné straně odmítá autoritářství, respektuje osobní svobody a otevřenou společnost. Na straně druhé se u mladých objevuje pocit, že politika je vzdálená, neefektivní a neprůhledná. Tato ambivalence se neprojevuje odmítáním demokratických principů, ale spíše (nebo možná hůře) tichým odklonem od veřejného života. Apatie se tak stává jedním z nejvážnějších rizik – nikoliv proto, že by mladí demokracii popírali, ale proto, že ji přestávají považovat za svou věc.

Tento odstup má hlubší příčiny než jen nezájem. Mladí lidé dnes vyrůstají v prostředí, které je nasyceno informacemi, ale chudé na jistoty. Denně čelí protichůdným zprávám, krizím a zpochybňování faktů.

V takové atmosféře se snadno ztrácí důvěra – nejen v politiky, ale i ve vlastní možnost, že lze svět ovlivnit racionální debatou.

Méně viditelným rizikem je relativizace hodnot. Demokracie, která byla pro generaci jejich rodičů vybojovaným cílem, je pro dnešní mladé běžným prostředím. V době, kdy je svoboda samozřejmá, ztrácí její prožívání na intenzitě. A mizí také potřeba o ni pečovat. Mnozí mladí tak nevnímají demokracii jako hodnotu, ale jako samozřejmou infrastrukturu, kterou lze nahradit, pokud nefunguje dostatečně efektivně. Tento pragmatismus je pochopitelný, ale může být nebezpečný, pokud vede k oslabování základní společenské důvěry.

Apatie i relativizace hodnot nejsou oddělené jevy, ale články jednoho řetězce. Nedůvěra vede k odstupu, odstup otevírá prostor pro jednoduché odpovědi a ty nakonec podrývají samotný smysl demokratického dialogu. V této situaci už nestačí apelovat na zodpovědnost mladých – úkolem státu, škol a občanského sektoru je znovu vytvořit podmínky, v nichž má smysl věřit, že demokracie funguje.

Demokracii musíme prožívat

Výzvy, které přináší vztah mladých k demokracii, nelze řešit apelováním na nostalgii po minulosti. Polistopadovou generaci nelze přesvědčit o hodnotě svobody tím, že se jí připomene, jaké to bylo bez ní. Je třeba svobodu znovu definovat jako zodpovědnost, kterou je nutné rozvíjet, nikoliv jen chránit.

Vzdělání

Občanské vzdělávání by se mělo posunout od výuky o institucích k praktickému rozvoji dovedností – kritického myšlení, mediální gramotnosti, schopnosti argumentovat a demokratického dialogu. Studenti by neměli být pouze pasivními příjemci informací o systému, ale jeho účastníky v malém měřítku: rozhodovat o projektech školy, debatovat o veřejných tématech nebo spolupracovat s obcí.

Takové přístupy už se objevují například v projektech neziskových organizací typu Jeden svět na školách, Náš stát či Příběhy našich sousedů. V těchto případech však chybí systémová podpora ze strany státu. Ministerstvo školství by mělo občanské vzdělávání pevněji ukotvit ve vzdělávacích programech a posílit učitele, kteří se nebojí otevírat aktuální společenská témata.

Politika

Mladí lidé politiku neodmítají – odmítají její jazyk. Ztrácejí se v byrokratickém stylu a marketingových frázích, které často nemají konkrétní obsah. Potřebují politickou komunikaci, která je srozumitelná, přímočará a vizuálně přitažlivá.

Politické strany a veřejné instituce by měly přehodnotit způsob, jakým s mladou generací mluví – nejen o ní, ale s ní. Místo kampaní zaměřených na volební výsledek by měly stavět na dlouhodobém dialogu: otevřené debaty, participativní rozpočty, interaktivní digitální platformy nebo využití influencerů, kteří dokážou mluvit o veřejných tématech bez patosu a moralizování.

Občanský sektor

Mladí lidé potřebují vidět, že jejich zapojení má reálný dopad. Mnoho organizací dnes nabízí dobrovolnické programy, stáže nebo mikrogranty, ale chybí jim návaznost. Klíčem je dlouhodobá práce s menší komunitou: vytváření mentorství, sítí a příležitostí, které umožní, aby se z jednorázového aktivismu stala trvalejší občanská kompetence.

Základním předpokladem udržitelné demokracie je důvěra. Nelze ji vynutit ani nařídit, ale lze ji obnovit prostřednictvím otevřenosti, férové komunikace a konkrétních výsledků. K tomu může přispět stát i média tím, že budou více vysvětlovat, méně moralizovat a častěji uznávat chyby.

Mladí lidé nepotřebují slyšet, že mají být vděční za svobodu. Potřebují zažít, že svoboda funguje. Že jejich názor má smysl. Že mohou ovlivnit své okolí. A že stát se zajímá o jejich zkušenosti.

Zdroje

- CVVM (květen, 2025). Angažovanost občanů a zájem o politiku. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://cvvm.soc.cas.cz/images/articles/files/6151/pd250804.pdf
- Generace F (září, 2025). Postoje a priority mladé generace. https://generacef.cz/vyzkum/?tab=II.%20%C4%8D%C3%A1st
- iRozhlas.cz (10. října, 2024). 35 let demokracie: Češi dál hodnotí současný režim jako lepší než ten předlistopadový, ukazuje průzkum. https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/35-let-demokracie-cesi-dal-hodnoti-soucasny-rezim-jako-lepsi-nez-ten_2410100620_sam
- STEM (říjen 2024). 35 let demokracie. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.stem.cz/wp-content/uploads/2024/10/STEM_35-let-demokracie.pdf
- STEM, dikyzemuzem.cz (duben, 2025). Postoje a priority mladé generace. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://generacef.cz/wp-content/uploads/2025/04/Kvantitativni-pruzkum-mladi-STEM-Diky-ze-muzem_na-web.pdf
- PAQ Reasearch (1. listopadu, 2021). Analýza volebního chování ve sněmovních volbách 2021. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.paqresearch.cz/content/files/2023/01/PAQ_Povolebni_studie_PSP2021-1.pdf

Autor

Irena Krcháková

V minulosti se věnovala především oblasti mediálních studií a sémiotiky, nyní rozšiřuje své obzory na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy v oboru historická sociologie. Zaměřuje se odborně na domácí politickou scénu, sociální a zdravotnická témata a věnuje se také obrannému průmyslu, dopravě a energetice. Má bohaté zkušenosti s mezinárodní politickou agendou, včetně evropských témat, Evropské unie, politiky Spojených států, OSN a NATO. Profesně se uplatnila jak v rozhlase, tak v České televizi. Ve volném čase se nejčastěji věnuje sportu a své dceři.

Vydavatel

INSTITUT
PRO POLITIKU
A SPOLEČNOST

INSTITUT PRO POLITIKU A SPOLEČNOST

Posláním Institutu je zkvalitňování českého politického a veřejného prostředí prostřednictvím profesionální a otevřené diskuse a vytvoření živé platformy, která pojmenovává zásadní problémy, vypracovává jejich analýzy a nabízí recepty pro jejich řešení formou spolupráce expertů a politiků, mezinárodních konferencí, seminářů, veřejných diskuzí, politických a společenských analýz dostupných celé české společnosti. Jsme přesvědčeni, že otevřená odborná diskuse a poznání podstaty a příčin jednotlivých problémů jsou nutným předpokladem jakéhokoli úspěšného řešení problémů současné společnosti.

Martinská 2, 110 00 Praha 1

+420 602 502 674

www.politikaspolecnost.cz

office@politikaspolecnost.cz